

DLA doktori értekezés tézisei

SZTANKOV IVÁN

**A 20.- 21. SZÁZADI MAGYAR NAGYBŐGŐ IRODALOM
KODÁLY ZOLTÁNTÓL NAPJAINKIG**

**Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28. számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok besorolású
doktori iskola**

**Budapest
2012**

1. A kutatás előzményei

Az általam kutatott témával kapcsolatban nagyon kevés hitelt érdemlő írásos dokumentummal találkoztam. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a magyar nagybögözés fehér folt a zenetudomány területén. Eddig két könyv jelent meg e témával kapcsolatban. Az első, Bordás Tibor: Adatok a nagybögő történetéhez, ami inkább hangszertörténeti kiadvány, mintsem a magyar nagybögő irodalom tudományos célzattal való összefoglalása. Ez 1981-ben, a debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola gondozásában jelent meg stencilezett alakban, 100 példányban.

A másik könyv lényegében ennek bővített kiadása, Bordás Tibor: Nagybögők és nagybögősök címmel. E kötet megjelenésében nagy szerepet játszott Enreiter István, akinek - Bordás Tibor munkáját folytatva - elvülhetetlen érdemei vannak főleg a magyar nagybögősökkel és darabokkal foglalkozó szakasz bővítésében. Ez a könyv a Nemzeti Tankönyvkiadó kiadásában jelent meg Budapesten 1995-ben.

Az 1995 óta eltelt 17 év alatt számos új bögődarab született, de a fent említett bővített kiadásból is hiányoznak 1995 előtti kompozíciók. Például az általam feldolgozott Dubrovay mű (1991), vagy Rózsa Pál 1992-es nagybögőre írt darabjai. Igaz, a Bordás könyv nem célzottan a magyar nagybögözésről szól, hanem átfogó képet kíván adni a hangszer nemzetközi vonatkozásairól. Ezért gondoltam, hogy mindenképpen létjogosultsága van egy hazai kutatásnak, a nagybögő kimondottan magyar vonatkozású kérdéskörének.

2. Források

A fent említett forrásanyagokon kívül, dolgozatom Zenetörténeti bevezető című fejezetében történeti dokumentumként, a példa kedvéért egy 1934-es Tanulmányok Budapest múltjából kiadványban szereplő írást említenék meg, ami behatóan foglalkozik a Pest-budai Hangászegyesület 1836-os alakuló közgyűlésén elfogadott működési elvekkkel. Vagy megemlíthetném még a Műegyetem Zenekarának 1904/05-ös tanévében a bögőszólam problémájával foglalkozó írását, ami a Műegyetem története című könyv 300. oldalán található. Ide sorolhatom még Csuka Béla írását: A gordonjáték múltja és jelene Magyarországon címmel, ami az 1940-es évek Magyarországnak a gordonról és játékosairól

való felfogását tükrözi élvezetes stílusban. Ez az értekezés: A Magyar Muzsika Hőskora és Jelene Történelmi Képekben című 1944-es könyvben jelent meg. Mint említettem a magyar nagybőgő irodalom témaköre eddig még nem került feldolgozásra így sok esetben személyes beszélgetések, levelezések útján juthattam információkhoz. Főleg Montag és Tibay kapcsán voltam kénytelen kortársakat, családtagokat „meginterjúvolni”, hogy a nagyon csekély, néha ellentmondásos adatokból összerakhassam a képet. Annak ellenére, hogy a legtöbb bőgődarab kéziratban található, azért rátaláltam olyan érdekességekre, mint az 1937-ben Rózsavölgyi kiadásában megjelent Montag: 3 Etűd című kottája, amiből messzemenő következtetéseket tudtam levonni akár Montag, akár a kor technikai színvonaláról. Ezek mellett, természetesen a megjelent anyagokból is dolgoztam, a Magyar szerzők művei gordonra és zongorára sorozat és a Montag: Nagybőgőiskola is sok értékes információt adott. Kurtág és Ligeti esetében pedig partitúráikból, hangzó felvételeik anyagából szűrhettem le azt, ami belekerült az őket tárgyaló fejezetbe.

3. Módszer

Dolgozatom megírásának módszerében a Dalos Anna által tartott felkészítő szeminárium volt a meghatározó. Az ő útmutatásai alapján kezdtem neki a munkának, amit - számomra teljesen új terület lévén -, érdekes és hasznos kihívásnak tekintettem. Úgy gondoltam, hogy a csaknem 150 magyar nagybőgő darab közül, csak a meghatározó kompozíciókról beszélek részletesen a többi enciklopédikus sorrendben felsoroltam az ide vonatkozó fejezetben. Nagyon érdekelték Dubrovay László zeneszerzési titkai, ezért a vele készült riportban megpróbáltam utánajárni, milyen módon születtek meg a „Solo” sorozat művei, azon belül a Solo No. 10-es nagybőgőre írt alkotása. Ennek a darabnak az előadói szempontból való elemzését pedig bevallottan nagybőgős kollégáim számára dolgoztam fel, abban a hitben, hogy a kulisszatitkokba való bepillantás által hátha kedvet kapnak ennek az ízig-vérig kortárs műnek az eljátszására. Biztos vagyok abban, hogy dolgozatom sok új információt tartalmaz, ezért helye van mind a hazai, mind a nemzetközi nagybőgővel foglalkozó zenetudományi tevékenység területén is.

4. Eredmények

Témaválasztásom motivációja elsősorban az volt, hogy utánajárjak annak a kérdésnek, hogy hogyan is áll a magyar szóló nagybőgőzés napjainkban. Mennyire fontos ez a hangszer a magyar zeneszerzőknek, igazából mit is gondolnak a bőgő lehetőségeiről? Általános felfogás, hogy a gordonnak nincs irodalma. De vajon nem azért nincs, mert a hangszer technikai fejlődése sokkal később kezdődött, mint a többi hangszer esetében? Az olyan fanatikus tehetségek, mint a magyar nagybőgőzés területén Montag vagy Tibay, munkásságukkal óriási lökést adtak hangszerünk technikai fejlődésének. Nekik és külföldi kollégáiknak hála, ma már Saint-Saëns: Csellóversenyét, Csajkovszkij: Rokokó variációját, vagy akár Paganini 24. Caprice-ét játsszák nagybőgón. Ez a technikai szint 50 évvel ezelőtt elképzelhetetlen volt. Kutatásom eredményeként világossá vált számomra, hogy a magyar zeneszerzőket is érdekli ez a hangszer, sokan közülük új lehetőségeket, még kiaknázatlan hangzásokat látnak ebben az instrumentumban. Kutatásom mindenképpen hiányt pótló, ebben a formában még nem kerültek összegyűjtésre az eredeti magyar nagybőgő művek. Nem csak az 1995 után keletkezett kompozíciókra gondolok, hanem például Tibay Zoltán művei is itt szerepelnek először együtt összegyűjtve. Fontos eredménynek tartom, hogy kutatásom következtében tisztább képet kapunk a magyar bőgőirodalom és nagybőgőzés színvonaláról.

5. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Dolgozatom 6. fejezetben tárgyalt Dubrovay: Solo No. 10 című kompozíciót számos alkalommal játszottam itthon és külföldön egyaránt. A mű először 1992-ben hangzott el a Pesti Vígadóban megrendezésre kerülő Mini Fesztiválon. A darabot a Magyar Televízió felvette és azóta több alkalommal közvetítette.

Továbbá elhangzott az M1 Tv, Kis Esti Zene sorozatában 1993-ban.

Dubrovay László szerzői estjén a Vakok Intézetének Nádor termében 1995-ben.

Dubrovay: Solo No. 10 című darabja megjelent a Hungaroton Classic Ltd, HCD 31518 The Virtuoso Double Bass című kiadványban is.

Eljátszottam még a Kuala Lumpur-i koncertterem kamarazenei sorozatában 2002-ben.

Kurtág György: Op. 27/1-es Quasi una fantasia című kamaradarabjának bőgőszólámát a szombathelyi Bartók szemináriumon játszottam, Kocsis Zoltán, Perényi Miklós, Amadinda ütőegyüttes stb. társaságában. Vezényelt Eötvös Péter.

Kurtág György: Op.14/d jelzésű Bagatellek bőgőszólámát szintén a Kuala Lumpur-i kamarazenei sorozat keretében játszottam, 2003-ban. Fuvolán: Hristo Dobrinov, zongorán: Akiko Nakamura játszott.